

čićima (otolitima, statolitima ili otokonijama) koji su nastali „zdravim”, prirodnim putem.

Preostaje nam samo još *kamenac*, i to kao normativan naziv danas nema opasnosti da će promijeniti značenje ili da će nestati iz medicinske terminologije. Zanimljivo bi bilo, ali i potrebno, ipak reći kako je do toga došlo i zbog čega tako treba da i ostane.

Kad govorimo o *kamenu* (lapis, litos), onda pri tome mislimo uglavnom samo na (tzv.) *prirodni kamen*: na kamen u prirodi, pa i na pretopljeni kamen u prirodi (stalagmit i stalaktit).

Kamenčić, umanjena od imenice *kamen*, isto pripada nazivima *prirodnog kamena*: zato samo otolite (otokonije) zovemo katkad i *ušnim kamenčićima*. Oni nisu nastali *patološkim putem*: nastali su u razvoju ljudskog organizma kao „zdrav” kamen ili *kamenčić*.

Samo je *kamenac*, dakle, *nezdrav* kamen – on je nastao *patološkim*, „neprirodnim” putem. Iako je i naziv *kamenac* po svojoj tvorbi *umanjenica* od imenice *kamen*, danas *kamenac* nema značenje deminutiva pa ma kako velik ili malen bio.

Na primjer i *kamen-kotlovac neprirodan* je kamen. Zato se zove i samo *kotlovac* ili *kotlovni kamenac*. Sličan mu je i *zubni kamenac*.

Svi ostali *medicinski kamenovi* također su *kamenci*. Zato pri spomenu naziva *kamenac* znamo da se radi o *patološkom* i *neprirodnom podrijetlu*, pa makar taj naziv upotrijebili i izvañ medicinskog konteksta. Kad pročitamo rečenicu iz umjetničke literature: „Kriva je moja žena i njezini kamenci” (Slavko Kolar), onda znamo da je riječ o *bolesti*, o *patološkim (neprirodnim) kamenčićima*; gotovo znamo da su posrijedi *žućni kamenci*. Da je pisac rekao *njezini kamenčići*,

njezino kamenje ili *njezin kamen*, mi ne bismo znali o čemu se radi.

Tako vidimo da je ovdje naš jezik bogatiji od latinskog jer i upotreba samo naziva *kalkulus* ili *litos* u medicinskom tekstu ili izvan njega ne govori nam bezuvjetno o prirodnom ili neprirodnom (patološkom) postanku kamena.

Dakle, terminološki izbor napravljen je davno prije nas, vjerojatno spontano, i to s najboljim rješenjem.

Dakako, i u Nemčića je (1913) takvo rješenje već načelno i sugestivno postavljeno: „*Steinkrankheit, lithiasis, kamenac; an der Steinkrankheit leiden, lithiasi laborare, trpiti od kamenca*” (str. 983) i sl.

Tako i suvremeni Deanović – Jernejev Hrvatsko ili srpsko-talijanski rječnik (1975) kaže: *bubrežni kamenci* (str. 52), a *kamen u mjeħuru* (str. 239) upućuje na natuknicu *kamenac*, na istoj stranici, pod kojom se nalaze gotovo svi *patološki kamenovi*: *zubni kamenac, žučni kamenci, bubrežni kamenci* i *kamenci u mjeħuru*.

Odsad nam *kamen u bubregu*, u ili kojem drugom dijelu tijela, *kao naziv za patološku tvorbu*, ne bi trebao više biti ni *kamen smutnje*, ni *kamen* (terminološkog) *spoticanja*.

Vladimir Loknar

O MOREPLOVCU I POMORCU

U Jeziku broj 3/29. na 89. str. Mijo Lončarić piše o značenjskom odnošaju riječi *moreplovac* i *pomorac*. Pri tom priznaje da je riječ „*moreplovstvo* (...) zabilježena samo u jednom djelu”. Iz citata toga pisca vidljivo je da je riječ *moreplov-*

stvo „*Načinjeno prema rus. moreplavanje ili prema njem. Seefahrt.*” Vjerujem da su takve zamjedbe M. L. umjesne i dobro namjerne. Ipak me uz sve to njegov prijedlog ne oduševljava. Naime, autor članka predlaže da „u suvremenom književnom jeziku u neutralnom stilu ’ navedenu riječ upotrebljavamo u ovim značenjima:

„1. *Moreplovac* je čovjek kojemu je plovidba morem životno djelovanje (...) koji plovi po dalekim morima, posebno otkrivač, istraživač nepoznatih mora.

2. *Pomorac* je (svaki) onaj čovjek koji živi od plovidbe morem, kojemu je to zanimanje.’

Kad već napisah da me zamjedbe (tumačenja) M. L. ne oduševljavaju, onda moram otkriti i uzroke takvome svojem raspoloženju.

(a) Ja kao primorac, intelektualac i zemljopisac riječ *moreplovac* osjećam tuđicom ili posudenicom kojom bismo, ako bismo je prihvatili, opteretili našu pomorsku terminologiju jer riječju *pomorac* označujemo osobu koja morem plovi u oba slučaja: ili joj je plovidba morem „životno djelovanje” ili joj je to „zanimanje.” Ako je netko pomorac istraživač ili pomorski istraživač (otkrivač) nepoznatih mora i obližnjih zemalja, onda ćemo u tomu slučaju jednostavno posegnuti za jednom od navedenih imenica. Tako ćemo za J. Cooka reći da je *pomorac (i) istraživač* ili *pomorski istraživač (otkrivač)*. Međutim, postavio bih ovakvo pitanje: da li je baš svima pomorcima istraživačima (otkrivačima) plovidba morem bila „životno djelovanje”? Nije li nekima to bilo i zanimanje? Vjerujem da jest!

(b) Kad bismo prihvatili prijedlog M. Lončarića, po kojem bismo značenjski trebali lučiti riječi *moreplovac* i *pomorac*, onda bi to bio, mislim, presudan za razbijanje značenjskog jedinstva mnogim ri-

ječima/nazivima, a bez ikakve teoretsko-praktične potrebe.

(c) Naši bi znanstvenici, koji se problemima pomorstva znanstveno bave, već odavno u pomorsku terminologiju unijeli tuđicu ili posudenicu *moreplovac*, da su spoznali da im je takva riječ neophodno potrebna. Međutim, takav ih naziv nije privukao, makar svi znamo da ga netko izvan hrvatskoga jezičnog područja upotrebljava (to je njegovo pravo!). Takvo se gledište naših znanstvenika najbolje zrcali u njihovom (suradničkom) radu izraženom u *Pomorskoj enciklopediji* Jugoslavenskoga Leksikografskog zavoda. U ovoj našoj reprezentativnoj (jugoslavenskoj) ediciji nigdje nema ni *moreplovstva* ni *moreplovaca*. Posvud nailazimo samo na *pomorstvo* i *pomorce*, što nam dokazuju ovi podaci:

CABRAL, P. A., portugalski „pomorac”; PE-1/1972, str. 664.

CARTIER, J., francuski „pomorac i istraživač”; PE-3/1972, str. 687.

COOK, J., pomorski kapetan i najpoznatiji engleski „pomorski istraživač”; PE-2/1975, str. 41.

DAVIS (DAVYS), J., engleski „pomorac i istraživač”; PE-2/1975, str. 145.

HUDSON, H., engleski „pomorac i otkrivač”; PE-2/1975, str. 694.

KOLOMBO (tal. Colombo), K. (tal. C.), „pomorac i otkrivač” Amerike; PE-3/1976, str. 639.

MAGALHÃES (Magellan), F. de, portugalski „pomorac”; PE-4/1978, str. 446.

Naposljetku, evo i mišljenja jednoga našeg jezikoslovca. Mislim na Radovana Vidovića koji u svojem priručniku *Kako ne valja – kako valja pisati*, Zagreb, 1969, na str. 111. čitatelja upozorava na ovakav način:

„NE OVAKO: NEGO OVAKO:
184. Dalmacija je Dalmacija je dala
dala mnogo pozna- mnogo poznatih
tih *moreplovaca*. pomoraca.”

Istinabog, iz sadržaja njegovog tumačenja nije vidljivo da li misli na osobu kojoj je plovidba morem „životno djelovanje” ili „zanimanje, ali da je Vidović mislio na potrebu isticanja takvih razlika, vjerujem da bi to i učinio.

Ratimir Kalmeta

NOVA SLAVISTIČKO–BALTIČKA EDICIJA

(„*Studia slavica et baltica*”, sv. 1, Münster, 1980.)

Premda ne tako često kao nekoć, njemačka nas slavistika još uvijek ponekom edicijom umije uspješno uvjeriti u svoju životnost. Takvim se izdanjima pridružio nedavno i jedan novi dvodisciplinski (slavističko–baltistički) niz.

Obavijestit ćemo, dakle, o sadržaju prvog sveska (novog) niza *Studia slavica et baltica* (str. VI + 201. Aschendorff, Münster, 1980) pokrenutog u povodu pedesete obljetnice postojanja Slavensko–baltičkog seminara Vestfalijskog Wilhelmove sveučilišta u Münsteru, kom je jubileju i posvećen ovaj prvi svezak. Na dvije stotine stranica urednici G. Ressel, H. Rösel i F. Scholz sakupili su i ponudili uistinu obilje zanimljivih priloga (u svemu jedanaest), korisnih prinosa slavistici i baltistici iz pera autorâ odreda sadašnjih ili bivših suradnika spomenutog seminara.

Opširan i pregledno pisan ogled Huberta Rösela „Slavensko–baltički seminar u prošlosti i sadašnjosti” („*Das Slavisch-Baltische Seminar in Vergangenheit und Gegenwart*”,

str. 97–138) iscrpno izvješćuje o polaganu i napornu afirmiranju nastave slavenskih jezika na Sveučilištu u Münsteru u godinama iza prvog svjetskog rata te o nastajanju i razvojnom putu Slavensko–baltičkog seminara od njegova osnutka (1930) do u naše dane. Čitatelju je u sažetu obliku prikazana bogata povijest ovog Seminara koji je u proteklih pet desetljeća u svojim redovima imao i renomiranih slavista (K. H. Meyer, P. G. Bogatyryjev) i u kojem je odmah iza drugog svjetskog rata otvoren i lektorat hrvatskoga. (Tu je dužnost sve do 1974. obnašao dr. Antun Knežević, a nakon njegova umirovljenja, u svojstvu gostiju lektorâ, nekoliko mlađih zagrebačkih znanstvenika.)

Među prilozima, kao što je to odavno uobičajeno u takvim zgodama, osjetno pretežu oni s rusističkim temama (preko trećine sveska). Pitanjima južnoslavenskih jezika posvećena su, dijelom ili u cijelosti, tri priloga. Uz jedan o bugarskom tu su i dva priloga (po jedan poredbenoslavistički i serbokroatistički) koji, poradi svoje tematike, mogu biti zanimljivi i čitateljima „Jezika”.

U ogledu „O nekim reliktima u slavenskim zemljopisnim imenima” („Über einige Relikte in slavischen geographischen Namen”, str. 35–56) autor Ernest Dickenmann (Bern) u dobroj tradiciji poredbene slavistike, oslanjajući se na uistinu bogatu literaturu i vrela, govori o nekim, sinkrono prosuđujući, značenjski nemotiviranim reliktima u slavenskoj toponimiji i hidronimiji. Objasnivši na samu početku ogleđa putove i razloge nestajanja riječi iz jezika, odnosno sužavanja polja njihove porabe obrađuje Dickenmann pregršt zanimljivih primjera. U hrvatskom je npr. riječ *gvozd* (‘šuma’) naišla na homonimnu dubletu *gvozd* (< *gvozdъ*, ‘čavao, željezo’) i zarana se počela gubiti (u štokavskom već